

مدیریت فضا و ارتقا کیفیت زندگی

رقیه قاسمی درویش بقال

حماد دوست حسینی

رضا ارمانی

بهروز قابش یگانه و

انتشارات رهام اندیشه

شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۴۹-۲۸-۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۹۱۱۴۳۱
عنوان و نام پدیدآور	: مدیریت فضا و ارتقا کیفیت زندگی / نویسندگان رقیه قاسمی درویش بقال... [و دیگران]
مشخصات نشر	: تهران : رحام اندیشه ، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	: ۲۷۰ صفحه : تصاویر
یادداشت	: نویسنده: رقیه قاسمی درویش بقال، محمد دوست حسینی، رضا زمانی، بهروز تابش بیگدیلو
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: فضاهای عمومی
موضوع	: Public spaces
موضوع	: کیفیت زندگی
موضوع	: Quality of life
رده بندی دیویی	: ۴/۷۱۱
رده بندی کنگره	: NA۵۳۰۵۳۹۶۹۰۴۵ م۶/۴
شناسه افزوده	: قاسمی درویش بقال، رقیه، ۱۳۵۹ -
وضعیت فهرست نویسی	: فیا

انتشارات رهام اندیشه

مدیریت فضا و ارتقا کتب زندگی

نویسندگان: رقیه قاسمی درویش بقال؛ محمد رست حسینی؛ رضا زمانی؛ بهروز تابش بیگدیلو

ناشر: رهام اندیشه

چاپ و لیتوگرافی: معاصر

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول/ ۱۳۹۷

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

آدرس انتشارات: کرج، میدان نابت، ساختمان برج سفید، طبقه ۴، واحد ۸

تلفن: ۰۲۶۶۹۱۲۶۰

پست الکترونیکی: rahamandish@gmail.com

تلگرام: telegram.me/rahamandishe

فهرست مطالب:

پیشگفتار.....	۱
فصل اول: مبانی نظری مرتبط با فضا.....	۳
مقدمه.....	۴
۱-۱ مبانی نظری مرتبط با فضای شهری.....	۵
۱-۱-۱ صاحب نظران بارویکردی انسان مداری بر فضای شهری.....	۵
۱-۱-۲ صاحب نظران با تأکید بر تاثیرات محیطی- رفتاری بر فضای شهری.....	۷
۱-۱-۳ صاحب نظران بارویکرد پایداری و ملاحظات محیط زیستی در فضای شهری.....	۱۰
۱-۱-۴ صاحب نظران بارویکرد تقویت تعاملات اجتماعی در فضای شهری.....	۱۲
۱-۱-۵ صاحب نظران با تأکید بر ادراک فضایی و حس به فضای شهری.....	۱۵
۱-۱-۶ صاحب نظران بارویکردی مارکسیستی به فضای شهری.....	۱۸
۱-۱-۷ رویکرد توسعه پایدار شهری و فضای پایدار شهری.....	۲۳
۱-۱-۸ مدیریت پایدار فضاهاى سبز، پایدار، بوم محور و با کیفیت شهری.....	۳۴
۱-۸-۱-۱ شهر سالم.....	۳۴
۱-۸-۱-۲ شهر اکولوژیک یا بوم شهر.....	۴۰
۱-۸-۱-۳ شهر سبز.....	۴۷
فصل دوم: مبانی نظری مرتبط با کیفیت زندگی.....	۵۰

- ۱-۲ مبانی نظری مرتبط با کیفیت زندگی ۵۱
- ۱-۱-۲ معرفی نظریه های مرتبط با انگاشت کیفیت زندگی ۵۱
- ۱-۱-۱-۲ معرفی نظریه ی فایده باوری: نظریه ی غالب ۵۱
- ۲-۱-۱-۲ معرفی نظریه ی توسعه ی انسانی: گزینه ای در برابر نظریه ی فایده باوری ۵۴
- ۲-۱-۲ رویکردهای کیفیت زندگی ۵۷
- ۳-۱-۲ معرفی ریافت های مرتبط با انگاشت کیفیت زندگی ۵۸
- ۱-۳-۱-۲ معرفی رهیافت های مبتنی بر نظریه ی فایده باوری با رهیافت های مبتنی بر منابع ۵۹
- ۲-۳-۱-۲ معرفی رهیافت واس زبست پذیری ۵۹
- ۳-۳-۱-۲ ویژگی های رهیافت قیاس رست پذیری ۵۹
- ۴-۳-۱-۲ معرفی رهیافت تفاوت های دست زد ۶۱
- ۵-۳-۱-۲ معرفی رهیافت بهزیستی فردی ۶۳
- ۶-۳-۱-۲ معرفی رهیافت سطح زیست اسکاندیناوی (ریافت کیفیت زندگی فرضی) ۶۵
- ۷-۳-۱-۲ معرفی رهیافت مبتنی بر نظریه ی توسعه ی انسانی یا رهیافت مبتنی بر نیاز ۶۶
- ۸-۳-۱-۲ معرفی رهیافت تمایلات اجتماعی ۶۶
- ۹-۳-۱-۲ معرفی رهیافت کیفیت زندگی امریکایی ۶۹
- ۱۰-۳-۱-۲ معرفی رهیافت پژوهش رفاه آلمانی ۶۹

۷۰ ۲-۱-۴ رویکرد توسعه پایدار و کیفیت زندگی

۷۴ فصل سوم: انگاشت کیفیت زندگی در شهرها

۷۵ مقدمه

۷۶ ۳-۱-۱ تعاریف مرتبط با انگاشت کیفیت زندگی

۷۷ ۳-۱-۱ انگاشت کیفیت

۷۸ ۳-۱-۲ انگاشت استاندارد زیست

۷۸ ۳-۱-۳ انگاشت استاندارد زندگی

۷۹ ۳-۱-۴ انگاشت بهزیستی

۸۳ ۳-۱-۵ انگاشت کیفیت زندگی

۸۵ ۳-۱-۶ انگاشت خوشنودی

۸۶ ۳-۲ تعاریف عام کیفیت زندگی

۸۷ ۳-۳ تعاریف خاص کیفیت زندگی

۸۷ ۳-۳-۱ تعاریف ناظر بر بُعد عینی کیفیت زندگی

۸۷ ۳-۳-۲ تعاریف ناظر بر بُعد ذهنی کیفیت زندگی

۸۹ ۳-۳-۳ تعاریف ناظر بر ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی

۹۱ ۳-۴ کیفیت زندگی و برنامه‌ریزی شهری

۹۴ ۳-۵ مفهوم زیست پذیری / شهر زیست پذیر

۹۹ ۳-۶ مروری تاریخی بر مفهوم کیفیت زندگی

- ۷-۳ سیر تحول انگاشت کیفیت زندگی ۱۰۵
- ۸-۳ گونه‌شناسی کیفیت زندگی ۱۰۸
- ۹-۳ رویکرد عینی در سنجش کیفیت زندگی ۱۱۰
- ۱۰-۳ شاخص‌های اجتماعی در سنجش کیفیت زندگی ۱۱۱
- ۱۱-۳ رویکرد ذهنی در سنجش کیفیت زندگی ۱۱۵
- ۱۲-۳ مفهومی کیفیت زندگی و شاخص‌های آن ۱۲۰
- ۱-۱۲-۳ کیفیت مکان ۱۲۰
- ۲-۱۲-۳ کیفیت زندگی مرتبط با سلامتی ۱۲۲
- ۳-۱۱-۳ تعریف کیفیت زندگی مرتبط با سلامت ۱۲۲
- ۱۳-۳ مدل‌های کیفیت زندگی ۱۲۳
- ۱۴-۳ دسته‌بندی کیفیت زندگی ۱۳۳

فصل چهارم: فضای شهری و تجربیات انباشته کیفیت زندگی در فضای

- شهری ۱۳۷
- ۱-۴ فضا ۱۳۸
- ۲-۴ فضا و مکان ۱۴۰
- ۳-۴ فضا و زمان ۱۴۲
- ۴-۴ زمان، فضا و زندگی روزمره شهری ۱۴۳
- ۵-۴ انواع فضا ۱۴۴

۱۴۵	 ۱-۵-۴ انواع فضاها در شهر (به لحاظ تعریف فضا)
۱۴۵	 ۲-۵-۴ انواع فضاها در شهر (به لحاظ نحوه استفاده)
۱۴۶	 ۳-۵-۴ فضای درونی خود و فضای بیرونی جهان
۱۴۷	 ۴-۵-۴ فضای مطلق و فضای رابطه ای
۱۴۹	 ۵-۵-۴ فضای فیزیکی و اجتماعی
۱۴۹	 ۶-۵-۴ فضای واقعی و ذهنی
۱۵۱	 ۷-۵-۴ فضای مدوی عملی (روزمره)
۱۵۱	 ۸-۵-۴ فضای ادراکی
۱۵۲	 ۹-۵-۴ فضای وجودی یا نسبی
۱۵۳	 ۱۰-۵-۴ فضای معماری
۱۵۳	 ۱۱-۵-۴ فضای برنامه ریزی
۱۵۴	 ۱۲-۵-۴ فضای شناختی
۱۵۴	 ۱۳-۵-۴ فضای جغرافیایی
۱۵۵	 ۱۴-۵-۴ فضای مابین
۱۵۵	 ۱۵-۵-۴ فضای رفتاری
۱۵۷	 ۶-۴ مبلمان فضا
۱۵۸	 ۷-۴ سازمان فضایی

۸-۴ فضا از دیدگاه های علوم مختلف ۱۵۹

۱-۸-۴ فضا از دیدگاه جغرافیدانان ۱۵۹

۲-۸-۴ فضا از دیدگاه فلاسفه ۱۶۲

۳-۸-۴ فضا از دیدگاه فیزیکدانان ۱۶۵

۴-۸-۴ فضا از دیدگاه معماران ۱۶۶

۵-۸-۴ فضا از دیدگاه جامعه شناسان ۱۶۷

۹-۴ فضای شهری ۱۶۸

۱-۹-۴ اهمیت فضای شهری ۱۷۲

۲-۹-۴ ابعاد فضای شهری ۱۷۳

۱۰-۴ فضای خصوصی و فضای عمومی ۱۷۴

۱۱-۴ فضاهای عمومی شهر ۱۷۵

۱۲-۴ مدیریت فضای عمومی ۱۹۲

۱۳-۴ انواع فضای عمومی شهری ۱۹۶

۱۴-۴ معرفی تجربه های به کارگیری انگاشت کیفیت زندگی در برنامه ریزی شهری

..... ۱۹۹

۱۵-۴ بررسی و تحلیل تجارت جهان در سنجش کیفیت زندگی ۲۰۳

فصل پنجم: فضای انسانی و فضای معلولین ۲۳۵

۱-۵ فضای انسان محور ۲۳۶

۲۳۸	۲-۵ معلولیت و فضای معلولان
۲۴۲	۳-۵ برنامه‌ریزی و مدیریت فضای معلولین
۲۴۴	۴-۵ پیشنهادات و راهکارها اثرگذار بر مناسب‌سازی فضاهای عمومی شهری برای معلولین
۲۴۷	فهرست منابع

فهرست جداول

۷	جدول ۱-۱ توجه به فضای شهری با رویکردی انسان‌مداری
۱۰	جدول ۲-۱ توجه به فضای شهری با تأثیرات محیطی-رفتاری
۱۲	جدول ۳-۱ توجه به فضای شهری با ملا نظارت‌پایداری و محیط زیستی
۱۵	جدول ۴-۱ توجه به فضای شهری با تقویت تعاملات اجتماعی
۱۷	جدول ۵-۱ توجه به فضای شهری با ملاحظات ادراک فضایی و بصری
۴۳	جدول ۶-۱ اهداف بوم شهر
۴۴	جدول شماره ۷-۱ بررسی تطبیقی معیارهای بوم شهر از دیدگاه نظریه پردازان
۵۷	جدول ۱-۲ قیاس نظریه‌ی فایده‌باوری و نظریه‌ی توسعه‌ی انسان
۸۸	جدول ۱-۳ تعاریف کیفیت زندگی با توجه به بعد ذهنی از سوی اندیشمندان
۸۹	جدول ۲-۳ تعاریف کیفیت زندگی با توجه به بعد عینی و ذهنی از سوی اندیشمندان
۹۴	جدول ۳-۳ چارچوب شاخص‌های بهزیستی ملی استرالیا

جدول ۳-۴ ماتریس ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی	۱۰۹
جدول ۳-۵ دوگانگی شاخص‌های اجتماعی عینی و ذهنی و مسائل رهوش شناختی	
مرتبط	۱۲۹
جدول ۳-۶ دسته‌بندی شاخص‌های تاثیرگذار در سنجش کیفیت زندگی	۱۳۶
جدول ۴-۱ انواع فضا	۱۵۶
جدول ۴-۲ شاخص‌های فضا در جغرافیا	۱۶۲
جدول ۴-۳ انواع تقسیم‌بندی فضای عمومی	۱۸۶
جدول ۴-۴ مولفه‌های عناصر شهری	۱۸۷
جدول ۴-۵ کیفیات کلیدی و سنج‌های موفقیت یک مکان	۱۸۸
جدول ۴-۶ کیفیت فضاهای عمومی	۱۹۵
جدول ۴-۷ انواع فضای شهری	۱۹۹
جدول ۴-۸ تجربه‌های چهار کشور در به کارگیری نگاهش کیفیت زندگی	۲۱۶
جدول ۴-۹ تجربه‌های چهار کشور در به کارگیری نگاهش کیفیت زندگی	۲۱۷
جدول ۴-۱۰ معیارهای کیفیت زندگی عینی کالورت-هندرسون	۲۲۰
جدول ۴-۱۱ معیارهای توسعه‌ی پایدار و کیفیت زندگی کشور پرتغال	۲۲۴
جدول ۴-۱۲ نمونه‌ای تجربیات کیفیت زندگی در سازمان‌های بین‌المللی	۲۲۶
جدول ۴-۱۳ نمونه‌ای از تجربیات به کارگیری کیفیت زندگی در کشورهای کمتر توسعه یافته	۲۳۰
جدول ۴-۱۴ معیارهای کیفیت زندگی در کشور اندونزی	۲۳۳

پیشگفتار:

کار اصلی شهر ارتقاء کیفیت زندگی، ارتقاء سطح کیفیت سازمان فضایی شهر، "فرهنگ سازی، نهاد سازی، پرورش شخصیت" (لوئیز مامفورد)، توسعه قرارگاه های رفتاری، افزایش فضاهای مردمی، بهبود فضاهای ناکارآمد، افزایش فضاهای مشارکت طلب و انسانی می باشد.

شهر پدیده ای و ساختاری زنده است متشکل از کالبد و روح می باشد و روح شهر برخاسته از شهروندان، قرارگاه های رفتاری، فضاهای باکیفیت مردم گرا، فضاهای عمومی اجتماع طلب و مکانهای با هویت و دعوت کننده می باشد. در آغاز قرن ۲۱ اهمیت شاخص های اجتماعی و مسائل مرتبط با کیفیت زندگی و رضایتمندی در دامن اجتماعی، در بسیاری از کشورهای جهان به اثبات رسیده بود. در این چارچوب، مفاهیمی نظیر کیفیت و سایتمند ریشه های خود را از تحقیقات مختلف در زمینه های سلامت، امنیت، رفاه، رضایتمندی سکونتی و محیط کنشهای شهری اتخاذ می کنند.

مطالعات فضا، سازمان و ساختار فضایی از موضوعات بسیار مهم برنامه ریزان و نظریه پردازان مدیریت و برنامه ریزی شهری می باشد. زمانیکه از فضا و مدیریت فضا سخن به میان می آید منظور مدیریت فضاهای مردمی، عمومی و انسان مدار همراه با رویکرد ارتقاء کیفیت زندگی مدنظر می باشد. هنگامی که شهر در مقیاس انسانی یا شهروندمداری برنامه ریزی و طراحی شود و شهروندان بایکدیگر در فضای عمومی حضور به هم رسانند هیچ لحظه ای شبیه لحظه ی قبل یا بعد نیست و ساکنین زمان های متفاوتی را در فضا تجربه خواهند کرد که در آن شمار موقعیت ها و محرک هایی پایان است. در شهرهای زنده و با روح، مردم در آن با دیگران وارد تعامل می شوند، همواره برانگیزاننده ی (هویت، حس تعلق، خاطره جمعی، مشارکت، دروندن و غیره) هستند؛ چرا که این شهرها در قیاس با شهرهای بی روحی که علیرغم تنوع رنگ و شکل در ساختمان ها شان لال آور هستند، غنی اند.

"کیفیت زندگی انگاشتی چندوجهی، نسبی، متأثر از زمان، مکان و ارزش های فردی و اجتماعی است. این انگاشت از یک سو به عوامل بیرونی و عینی زندگی وابسته می باشد و از سوی دیگر به برداشتهای فردی افراد از جایگاهشان در زندگی در بستر فرهنگ و سیستم های ارزشی ای که در آنها رشد می کنند، وابسته می باشد." کیفیت زندگی، انگاشتی جامع، گسترده و پیچیده است که شرایط مادی و معنوی زندگی انسانها را در بر می گیرد و علاوه بر استانداردهای مادی زندگی به ابعاد اجتماعی،

محیطی، کالبدی، فرهنگی و روان شناختی زندگی نیز توجه دارد و در دو سطح فردی و جمعی مورد سنجش قرار می گیرد. کیفیت زندگی دو بعد دارد که به عنوان ابعاد عینی و ذهنی شناخته می شوند. مطالعات کیفیت زندگی به دلیل سودمندی در تدوین و اجرای راهبردها و سیاست های عمومی و برای ارزیابی و نظارت بر سیاست ها و راهبردهای عمومی اجراشده، مورد توجه برنامه ریزان و سیاستگذاران می باشد. کیفیت زندگی توسط شاخص های عینی و ذهنی و یا با ترکیب این دو شاخص سنجش می شود.

این کتاب در ارتباط با مدیریت فضا و ارتقاء کیفیت زندگی، حائز تلاش بی وقفه می باشد. فصل اول در ارتباط با مبانی نظری مرتبط با فضا، فصل دوم مبانی نظری مرتبط با کیفیت زندگی، فصل سوم انگاشت کیفیت زندگی در شهرها، فصل چهارم در مورد فضای شهری و تجربیات انگاشت کیفیت زندگی در فضای شهری و نهایتاً فصل پنجم در ارتباط با فضای انسانی و فضای معلولین حائز اهمیت می باشد.